

УДК 378.011.3 – 051:7.071 (045)

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Цуранова О.О.

кандидат мистецтвознавства, доцент

Булгакова В.А.

старший викладач кафедри фортепіано

КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

**ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ
МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА ДО ВИКОНАВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ**

Цуранова О.О. Булгакова В.А.

У статті розкрито педагогічні умови організації процесу навчання гри на фортепіано, які обумовлюють високий рівень готовності фахівця до виконавської діяльності. Розглянуто критерії, які дають можливість визначити рівень компетентності майбутніх учителів музичного мистецтва у сфері їх професійно-педагогічної діяльності. Виокремлено три групи педагогічних умов ефективно організації навчання гри на фортепіано в системі підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва. Здійснено педагогічний аналіз проблем навчання студентів гри на фортепіано, пов'язаних з його організацією, досягненням навчальної взаємодії викладача й студента, виконавського та загального музичного розвитку майбутнього фахівця.

Ключові слова: педагогічні умови, навчання гри на фортепіано, навчальна взаємодія, музичне мислення, виконавський розвиток, методи музичного навчання.

ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ УСЛОВИЯ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ МУЗЫКАЛЬНОГО ИСКУССТВА К ИСПОЛНИТЕЛЬСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье раскрыты педагогические условия организации процесса обучения игре на фортепиано, обуславливающие высокий уровень готовности специалиста к исполнительской деятельности. Рассмотрены критерии, позволяющие определить уровень компетентности будущих учителей музыкального искусства в сфере их профессионально-педагогической деятельности. Выделены три группы педагогических условий эффективной организации обучения игре на фортепиано в системе подготовки будущего учителя музыкального искусства. Осуществлен педагогический анализ проблем обучения студентов игре на фортепиано, связанных с его организацией, достижением учебного взаимодействия преподавателя и студента, исполнительного и общего музыкального развития будущего специалиста.

Ключевые слова: педагогические условия, обучение игре на фортепиано, учебное взаимодействие, музыкальное мышление, исполнительское развитие, методы музыкального обучения.

PEDAGOGICAL CONDITIONS OF PREPARATION OF FUTURE TEACHERS OF MUSICAL ART TO PERFORMING ACTIVITY

The article realized the pedagogical analysis of the problem of teaching students to play the piano in connection with the organization, the achievement of teacher- student interaction, masterful performance and general musical progress of a pupil; formation of the emotional attitude toward a future teacher's student's. The criteria allowing to determine the level of competence of future teachers of musical art in the sphere of their professional and pedagogical activity are considered. Three groups of pedagogical conditions for effective organization of piano playing in the system of preparation of the future teacher of musical art are singled out. The

organization of the educational process of playing the piano on the arts faculties of the pedagogical profile aimed at forming a "systematic" musical thinking in the student, aimed at a comprehensive analysis of the musical material. Ensuring a positive emotional attitude towards the process of learning piano playing at the initial stage. Development of the student's ability to independent thinking and creative initiative.

The general problem of teaching the piano playing is that some of the teachers consider their only task to teach "technology" to play a musical instrument that does not relieve the piano teacher of the duty to systematically form musical-intonational thinking, develop emotional-figurative perception music.

The conditions of modern music life, new technical possibilities of communication with music put this task at the forefront. The task of the teacher is to reveal to the student the essence of musical art, to awaken a teacher-musician, a creative initiative in it, to develop the performing technique necessary for the implementation of the author's idea and his own vision of the work. You can do this only during the process of working on a musical composition, as well as special exercises.

The contact of the teacher with the students in the artistic and creative, personal, musical-cognitive, educational and educational spheres is the more complete, the more enthusiastic and purposeful they reveal to themselves and comprehend the artistic and technical aspects of the music pieces that are being learned. With the accumulation of experience in cognition of music, forms of piano mastery of it, the student gradually acquires independence and creative initiative in work on the work.

The means of purposeful development of musical thinking of the future teacher of musical art can be a holistic performance show, theoretical and performance analysis, verbal-image disclosure of musical image, decoding of author's and editorial remarks, the use of artistic and associative forms of influence, which lead to comprehension of the content of the work, the upbringing of musical memory as one

of the most important conditions for the development and accumulation of musical and auditory representations.

The results of scientific research have shown that the most important pedagogical conditions for organizing the training of piano students is the achievement of a successful educational interaction between a teacher and a student, the unity of the performing and general musical development of the pupil; stimulating the development of musical abilities, independent thinking and creative initiative; support in educational activities on the principles of unity of artistic and technical, emotional and conscious.

Key words: pedagogical conditions, learning to play the piano, learning interaction, musical thinking, performing development, methods of musical training.

Постановка проблеми. На нинішньому етапі розвитку суспільства, у час культурних, соціально-економічних та політичних змін, питання мистецької освіти неодмінно залишаються у фокусі уваги дослідників. Особливого значення набуває професійна підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва до професійно-педагогічній діяльності, зокрема, її виконавської (фортепіанної) складової, що, в умовах підвищення якості освітніх послуг, відіграє неабияку роль. Проблема професійної підготовки вчителя музичного мистецтва здавна привертала увагу багатьох музикантів-педагогів. Зокрема, розглянуто психолого-педагогічні основи інструментального виконавства (Л. Баренбойм, Ф. Блуменфельд, Г. Коган, Г. Падалка, Г. Ципін, М. Фейгін), педагогічні умови досягнення єдності виконавського та загального музичного розвитку студентів (Т. Воробкевич, Л. Гусейнова, З. Курлянд, В. Лісовий, В. Ревенчук, О. Щербініна, О. Щолокова); виявлено особливості формування емоційного ставлення до навчання гри на фортепіано, самостійності та творчої ініціативи (Т. Беркман, Н. Гузій, Н. Ілініцька, Т. Кротова, Н. Любомудрова, Г. Нейгауз, О. Ніколаєв). Сформувалася досить ґрунтовна й різнобічна методична система навчання гри на фортепіано на факультетах мистецької

спрямованості. Водночас багато питань щодо педагогічних умов організації навчання гри на фортепіано поки що не дістали належного висвітлення в науково-методичній літературі.

Метою даної статті є визначення педагогічних умов організації навчання майбутніх педагогів-музикантів гри на фортепіано до виконавської діяльності у процесі навчання гри на фортепіано. Мета дослідження зумовила постановку та вирішення такого завдання: визначити рівень педагогічних умов, необхідних і достатніх для успішної організації навчання гри на фортепіано студентів на початковому етапі навчання.

Фахова підготовка майбутнього вчителя музичного мистецтва – процес довготривалий і багатовекторний. Він повинен охоплювати викладання музичних дисциплін у поєднанні з різносторонньою мистецькою підготовкою і бути скерований на її удосконалення згідно сучасних освітніх вимог. Створення тих чи інших педагогічних умов, упровадження їх у практику організації освітньо-виховного процесу значною мірою підвищує його продуктивність і уможливорює розкриття різнобічного потенціалу майбутнього педагога-музиканта.

Вважаємо, що ефективність організації процесу навчання гри на фортепіано у системі підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва значною мірою залежить від спеціально створених педагогічних умов. У філософському виданні поняття «умова» визначається як категорія, в якій відображається відношення предмета до тих чинників, завдяки яким вона виникає та існує. Особливістю умови є те, що вона сама собою, без діяльності не може перетворитися на нову дійсність, продукувати її, вона лише створює можливість нової речі як зумовленої [6, с. 531]. Як вважає В. Лісовий, педагогічні умови – це «певні принципи та ідеї, на яких повинна базуватися взаємодія учасників педагогічного процесу (студентів і викладачів), і за якими студент повинен знайти своє місце у цьому процесі та визначати до нього емоційне і ціннісне ставлення» [1, с. 60-61]. З. Курлянд розуміє психолого-

педагогічні умови як зовнішні і внутрішні обставини, які впливають на методи і форми організації навчально-виховного процесу у ВНЗ [4, с. 171]. На нашу думку, педагогічні умови – це найбільш сприятливі та оптимальні чинники, за допомогою яких досягається і реалізовується поставлена мета при взаємодії певних принципів та засобів.

Володіння навичками гри на музичному інструменті, а саме – фортепіано, має не аби яке значення у загальному й мистецькому вихованні людини. Як зазначав видатний педагог-піаніст Г. Нейгауз, фортепіано є «найінтелектуальнішим» серед усіх інструментів. На ньому, крім музики, створеної безпосередньо для цього інструмента, можна виконувати все – від найпростішої мелодії до масштабних полотен симфонічної й оперної музики [2, с. 97]. Вміння грати на фортепіано сприяє розвитку різних творчих можливостей людини. Особливої уваги заслуговують музичні здібності, що включають художнє (асоціативне) мислення, музичну пам'ять, інтонаційний слух тощо. Практика, нажаль, свідчить, що навчання гри на фортепіано залишається процесом вузькотехнологічним, не спрямованим на більш складні художні задачі – виховання музиканта. Особливо це стосується роботи зі студентами-початківцями.

Розкриття творчого потенціалу студента, мається на увазі – емоційна сфера, художня свідомість, музичні здібності – не є пріоритетним, а, навпаки, здійснюється невимушено, паралельно з оволодінням грою на фортепіано. Відтак, системного, цілеспрямованого зв'язку між оволодінням навичками гри на фортепіано й загальним музичним розвитком немає. Певною мірою, такі поняття як «навчання» і «розвиток», для багатьох практичних педагогів вважаються словами синонімами. Деякі викладачі переконані, що музичний розвиток вихованців лежить у прямій залежності від успішності їх оволодіння грою на музичному інструменті. Такий підхід до виховання майбутнього професійного музиканта є докорінно не правильним й безперспективним. Таким чином, ми виокремили наступні три групи педагогічних умов ефективної

організації навчання гри на фортепіано в системі підготовки майбутнього вчителя музичного мистецтва:

- організація навчального процесу гри на фортепіано на мистецьких факультетах педагогічного профілю спрямованого на формування у студента «системного» музичного мислення, скерованого на комплексний аналіз музичного матеріалу;

- забезпечення позитивного емоційного ставлення до процесу навчання гри на фортепіано на початковому етапі;

- розвинення здатності студента до самостійного мислення й творчої ініціативи.

Однією з головних проблем організації навчання гри на фортепіано є створення умов, що сприяють формуванню позитивного емоційного ставлення студента до згаданого процесу. Однак практичний викладацький досвід свідчить, що роль емоцій як значного мотиваційного чинника у навчанні гри на фортепіано часто недооцінюється. Навчальний процес фортепіанної гри нерідко ґрунтується на негативних емоційних відчуттях, іноді з'являються навіть такі емоції як нудьга й страх.

Комунікативне спілкування педагога й студента з боку художньо-творчих, особистісних, музично-естетичних, художньо-пізнавальних, освітньо-виховних проявів діяльності виявляється більш повноцінним і глибоким у тому разі, коли цілеспрямовано підвищується роль взаємозв'язку художньої й технічної цілісності музичних творів, що розучуються. З накопиченням досвіду пізнання музики, певних піаністичних навичок, студент поступово набуває вмінь самостійно, творчо мислити й працювати над музичним твором.

Таким чином, результати нашого наукового пошуку показали, що найважливішими педагогічними умовами організації навчання студентів гри на фортепіано є досягнення успішної навчальної взаємодії викладача й студента, єдності виконавського та загального музичного розвитку вихованця; стимулювання розвитку музичних здібностей, самостійного мислення та

творчої ініціативи; опори в навчальній діяльності на принципи єдності художнього і технічного, емоційного і свідомого.

Перспективою подальшого наукового пошуку вбачаємо розробку та впровадження у процес навчання гри на фортепіано новітніх навчально-педагогічних технологій, що базуються на сучасних інноваційних методиках, зорієнтованих на ІТ-технології.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Лісовий В.А. Формування у майбутніх учителів музики дослідницької позиції : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04 / Лісовий Вадим Анатолійович. – Одеса, 2003. – 221 с.
2. Нейгауз Г.Г. Об искусстве фортепианной игры: Записки педагога / Г.Г. Нейгауз. – 5-е изд. – Москва : Музыка, 1988. – 240 с.
3. Питання фортепіанної педагогіки та виконавства / редакція та упорядкування А.Й. Корженевського // Збірник статей. – Київ : «Музична Україна», 1981. – 115 с.
4. Психолого-педагогічні умови формування професійно-педагогічної компетентності майбутніх учителів [Електронний ресурс] / З.Н. Курлянд // Наука і освіта. – 2008. – № 8, 9. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/NiO/2008_8-9/pedagogika/kurl.htm.
5. Рудницька О.П. Педагогіка: загальна та мистецька: навч. посіб. / О.П. Рудницька. – Київ, 2002. – 270 с.
6. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. – Київ : Голов. ред. укр. рад. енциклопедії, 1973. – 599 с.